

DOI 10.26886/2520-7474.4(58)2023.4

UDC: 378.637.016:78

**A REFLECTIVE AND AWARE APPROACH TO THE FORMATION OF
AUDITORY ATTENTION OF STUDENTS OF UNIVERSITY FACULTIES
OF ARTS**

Li Xu, Postgraduate student

<https://orcid.org/0009-0003-5267-8390>

e-mail: tihomiro2yulia@gmail.com

Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University, Kyiv, Ukraine

The article breaks down the specifics of the reflexive-aware approach to the formation of auditory attention of future music teachers. This important approach allows you to reveal such facets of the personality, where its attention is directed to itself, to its consciousness, including the products of its own activity, as well as any interpretation, reinterpretation and transformation of its past experience (the content and functions of its own consciousness: personal structures (values, interests, motives), thinking, mechanisms of perception, decision-making, emotional responses, behavioral patterns, etc.). The use of a reflexive-conscious approach directs the reflective actions of the individual from self-actualization to self-realization.

This provides in the process of learning the self-knowledge of the individual, the development of reflective abilities, mastering the methods of self-regulation, self-improvement, and moral self-determination, which forms the life position of a socially active individual. Reflective actions contribute to increasing the professional competence of an individual, encouraging him to acquire quality, effectiveness in pedagogical activities and mastery.

Key words: *reflexive-aware approach, future music teachers, auditory attention, professional competence, quality of educational activity.*

аспірантка, Лі Сюй. Рефлексивно-усвідомлений підхід до формування слухової уваги студентів факультетів мистецтв університетів / Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна, Київ

Стаття розриває специфіку рефлексивно-усвідомленого підходу до формування слухової уваги майбутніх учителів музичного мистецтва. Цей важливий підхід дозволяє розкрити такі грані особистості, де її увага спрямована на самого себе, на свою свідомість, у тому числі на продукти власної активності, а також будь-яке їх осмислення, переосмислення і перетворення свого минулого досвіду (зміст і функції власної свідомості: особистісні структури (цінності, інтереси, мотиви), мислення, механізми сприйняття, прийняття рішень, емоційні реагування, поведінкові шаблони та ін.). Використання рефлексивно-усвідомленого підходу спрямовує рефлексивні дії особистості від самоактуалізації до самореалізації. Це забезпечує у процесі навчання самопізнання особистості, розвиток рефлексивних здібностей, оволодіння способами саморегуляції, самовдосконалення, морального самовизначення, що формує життєву позицію соціально активної особистості. Рефлексивні дії сприяють підвищенню професійної компетентності особистості, спонукаючи її до набуття якості, результативності у педагогічній діяльності і набуття майстерності.

Ключові слова: *рефлексивно-усвідомлений підхід, майбутні вчителі музичного мистецтва, слухова увага, професійна компетентність, якість навчальної діяльності.*

Вступ. На сучасному етапі розвитку мистецької освіти підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва на здобуття освіти здійснюється із застосування власних можливостей у пошуку нових

прийомів і методів роботи. У нормативних документах наголошується увага на нагальності трансформації професійної підготовки майбутніх учителів, що потребує знаходження ефективних шляхів у реалізації суспільних потреб у формуванні свідомості вчителя. Сьогодення вимагає від фахівців мистецького профілю прояву висококультурного загального рівня, здатності оволодівати сучасним педагогічним інструментарієм, тощо. З цієї позиції актуалізується значення слухової уваги у діяльності студентів факультетів мистецтв, виокремлюється її роль у музично-виконавській діяльності.

Аналіз останніх джерел із проблеми. Основою для розробки проблеми формування слухової уваги є фундаментальні положення знаних науковців та педагогів-практиків. Так, концептуальними для поетапної методики стали напрацювання вчених у сфері психології уваги: теоретичні підходи щодо феномену уваги, її видів і властивостей (Дж.Вос, Г.Драйден, В.Романов, І.Страхов та ін.), експериментальні дослідження сенсорної уваги (П.Адамс, Р.Вудворс, В.Вундт, У.Джеймс, В.Кьоллер, М.Ланге, П.Сенж та ін.), взаємозв'язку вибіркової й об'єму уваги із сприйняттям (Б.Колдуен, Б.Найссер, Р.Солсо, К.Черрі та ін.), уваги та самоконтролю (М.Цзен, Ю.Пахомов, М.Фулан та ін.), уваги та установки (Д.Узнадзе), вирішення проблеми уваги через теорію діяльності (П.Гальперін, Ю.Дормашев та ін.), розвитку уваги та її педагогічного супроводу (І.Вартанян, Є.Мілер'ян та ін.).

Проблему розвитку слухової уваги досліджували вчені у сфері мистецької освіти, а саме: А.Болгарський, О.Єременко, А.Зайцева, Л.Гаврілова, А.Козир, В.Лабунець, В.Орлов, Л.Паньків, О.Рудницька, М.Ткач та ін. [2; 7; 10; 12; 13; 15; 16]. Особливу теоретико-методичну цінність для розриття методики формування слухової уваги у процесі музично-виконавської діяльності становлять дослідження сучасних зарубіжних і вітчизняних науковців, які стосуються питань розвитку

музичного слуху (М.Старчеус), формування слухової уваги молодших школярів на уроках музики (С.Миколінська), виконавської уваги майбутніх учителів музики у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін (З.Софроній), уваги як фактору формування виконавської надійності баяністів (Д. Юник), формування розподіленої уваги у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва (В.Пустовіт), розвиток музично-слухових уявлень у процесі музичної діяльності (Лі Еньхуй) та ін.

Мета статті полягає в розкритті рефлексивно-усвідомленого підходу до формування слухової уваги майбутніх учителів музичного мистецтва. Адже цей важливий підхід дозволяє розкрити такі грані особистості, де її увага спрямована на самого себе, на свою свідомість, у тому числі на продукти власної активності, переосмислити минулий досвід, механізми сприйняття, прийняття рішень, емоційні реагування, поведінкові шаблони та ін. Використання рефлексивно-усвідомленого підходу забезпечує у процесі навчальної діяльності самопізнання особистості, розвиток рефлексивних здібностей, оволодіння способами саморегуляції, самовдосконалення, що дозволяє формувати життєву позицію соціально активної особистості.

Виклад основного матеріалу. Рефлексія (від лат. Reflexio - відображення) трактується ученими як всебічне осмислення особистістю передумов, закономірностей і механізмів діяльності, мети, завдань, цінностей, вимог, установок, прагнень [14, 223]. Це поняття включає самоаналіз та самопізнання, які спрямовані на осмислення власних дій та їх законів.

Рефлексивно-усвідомлений підхід допомагає простежити комплекс дій особистості, в якому увага індивіда спрямована на самого себе, на свою свідомість, у тому числі на продукти власної активності, а також будь-яке їх осмислення, переосмислення і перетворення свого

минулого досвіду (зміст і функції власної свідомості: особистісні структури (цінності, інтереси, мотиви), мислення, механізми сприйняття, прийняття рішень, емоційні реагування, поведінкові шаблони та інше). Тож, більшість науковців, в дослідницькому полі яких знаходиться підготовка майбутніх учителів, а також питання набуття студентами професійної компетентності, включають до ядра даної проблеми рефлексійне усвідомлення особистістю власної діяльності. Так, І.Зязюн, досліджуючи специфіку педагогічної дії, відмічає, що для успішності реалізації «процесу цілеутворення і забезпечення ціледосягнення є професійна зрілість спеціаліста», тобто його професіоналізм як «достатній для творчого вирішення задач професійної діяльності рівень розвитку професійної культури і самосвідомості» [9, 42].

Якщо професійна самосвідомість, на думку науковця, виявляється в усталеному ставленні до професії, включаючи систему мотивів, особистісних смислів і ідей, то професійна культура – «індивідуально вироблені стратегії, засоби орієнтації в дійсності, технології переводу ідей у матеріальні цінності». Професійна культура, яка є індикатором компетентності і характеристикою професіоналізму має містити, як виділяє І.Зязюн, такі важливі складники як:

- системний світогляд і модельне мислення;
- праксеологічну, рефлексивну та інформаційну озброєність;
- компетентність спілкування і управління;
- конкретно-предметні знання [9, 42].

Відповідно, автор простежує наявність високої майстерності, компетентності майбутнього вчителя саме через здатність до рефлексивних дій, що є обов'язковою ланкою культури.

У межах рефлексивно-усвідомленого підходу подібні ідеї зустрічаємо у І.Бега, який розуміє вихідним пунктом життя вихованців саме націленість на виявлену рефлексію, а саме «він (учень) повинен

початково набути вміння сприймати вищий світ моралі крізь призму своїх життєвих діянь, турбот, сподівань, колізій. Через їхнє осмислення вихованець усвідомлюватиме, що являє собою його життєве поривання, якої воно сили і якої корекції воно потребує...» [1, 259-260]. Науковець виокремлює найголовнішим у внутрішній рефлексивній роботі – розуміння власних конкретних переживань у безпосередніх життєвих обставинах. Для цього особистості «необхідно оволодіти здатністю гостріше спостерігати і розуміти до чого призводять певні спонуки, діяння, звички...у власному житті і в житті його ближніх» [1, 260]. Процес занурення у рефлексивні глибини, подальше їх осмислення і перебудова активізуватимуть рефлексивне мислення і сприятимуть винесенню результатів назовні, «тобто готує їх експлікацію з метою більшого усвідомлення» [1, 260].

Сучасний дослідник О.Вознюк, представляючи модель формування професійної компетентності учителів, висуває рефлексивну складову як фундамент педагогічної цитаделі [6]. Згідно його думок, своєрідне переосмислення існуючого розуміння поняття студентами має ставати центральним моментом протягом життя, тобто має досягатися шляхом рефлексії досвіду. Автор намічає напрямку в спрямованості рефлексивних дій від самоактуалізації особистості до самореалізації. Це забезпечить у процесі навчання самопізнання особистості, «розвиток рефлексивних здібностей, оволодіння способами саморегуляції, самовдосконалення, морального самовизначення, що формує життєву позицію соціально активної особистості» [6, 221].

Доцільно відмітити також, що рефлексивно-регулюючий підхід концентрується на активному чиннику, який «визначає рівень значущості впливу самої особистості педагога на сутність, зміст, методикку його діяльності» [6, 228]. Такі рефлексивно-усвідомлені дії

допомагають студентам у особистісному становленні як професіонала. Вплив самої особистості студента на власну професійну діяльність може виявлятися через осмислення ними своїх індивідуальних особливостей (також труднощів), через проведення самоаналізу і відповідної самооцінки, тобто осмислення і напрацювання зворотного зв'язку між дією і уявленням про неї. Все це допоможе формувати навичку неупереджено розглядати свої професійні дії і визначати їх доцільність.

У сфері мистецької освіти, О.Рудницька відмічає, що рефлексія є «формою теоретичної діяльності суспільно розвиненої людини, спрямованої на усвідомлення власних психічних актів і станів. Рефлексія функціонує як пізнання самого себе, як усвідомлення власних дій, як ставлення до свого Я» [13, 59]. Науковиця виділяє «кілька актів рефлексії: самосприйняття, самоспостереження, самоаналіз, самоусвідомлення», які стають психологічними передумовами самовдосконалення людини.

Таким чином, рефлексивні акти сприяють підвищенню професійної компетентності особистості, спонукаючи її до набуття якості, результативності у педагогічній діяльності і набуття майстерності. Дослідниця відмічає та висвітлює у процесі рефлексивних дій можливість до саморегуляції, задля чого особистість має розмежувати в собі функції Я-контролера і Я-виконавця, тобто говорить про здатність до уявного роздвоєння власного Я. Відтак, рефлексивна позиція майбутнього вчителя музичного мистецтва уможлиблює глибоке усвідомлення проблем, визначення і критичне оцінювання своїх недоліків і переваг, не зупиняючись на конкретному етапі. Натомість, рефлексивне усвідомлення себе студентом відкриває можливості корегувати отримані результати, покращуючи їх.

О.Рудницька наголошує, що цей процес, запускаючи внутрішньодіалоговий характер у студента, передбачає уявлення в ідеальній формі певного акту професійної діяльності, злічення з цим зразком власних педагогічних дій, осмислення внутрішнього світу, прояснення «логіки його розвитку відповідно до власних потреб і дій інших осіб». Також автор нагадує, що поза механізмами рефлексії неможливо зрозуміти і пояснити сутність самовдосконалення [13, 37-38].

Учена фокусує на тому, що «завдяки рефлексії людина виділяє себе із світу реальності як дещо відокремлене, як істоту, що відмінна від усього іншого, усвідомлює своє ставлення до мистецтва, осмислює і оцінює себе, своє життя, свої вчинки, думки, бажання, уявляє минуле, теперішнє, майбутнє» [13, 38]. Це є важливим саме для студентів факультетів мистецтв, де професійна діяльність пов'язана з пошуком інтерпретацій творів мистецтва, оскільки вивчення диригентсько-хорових дисциплін має акумулятивний характер, відзначається накопичувальним ефектом мистецьких знань, які обов'язково слід аналізувати, диференціювати за ступенем якості, важливості і інтеріоризувати з власним світом, почуттями, емоціями.

У рамках рефлексивно-усвідомленого підходу, В.Орлов, висуває феноменологічну якість рефлексії, доводячи, що саме під цим кутом відкривається можливість «піднятися у пізнанні над власним знанням, зробити його об'єктом спостереження, порівняти його з іншими знаннями, визначити межу і, таким чином, здійснити рефлексію власного знання». Також науковець, фокусуючись на рефлексії вчителів художніх дисциплін, відмічає, що даний процес є «переходом від змісту самого художньо-педагогічного явища (яким воно можливо є у дійсності або представлене на даний момент) до смислу само уявлень, який вони привносять у свідомість індивіда». В.Орлов уточнює, що усвідомлення смислу і мотивації власних дій, особистість має можливість розглядати

як прояви свідомості, оскільки сама надає їм даного смислу, відповідно вона набуває автономності, свободи по відношенню до цього феномена. Дослідник промовляє наступне: «Він (індивід) може на власний розсуд змінювати, замінити, удосконалювати свої професійні якості, піднімаючи процедуру самопізнання на рівень самоосвіти, приводячи себе у відповідність до власних уявлень щодо ідеалу» [11, 116].

В.Орлов звертає увагу на те, що кожен студент індивідуально «рефлексує з тією смисловою структурою, яка відбилася у його свідомості, він її досліджує, аналізує, знаходить той смисл, який тепер стає його власним баченням художньо-педагогічної ситуації... Професійне бачення або позиція стає тим реальніше і стійкіше, чим краще індивід володіє методами рефлексії» [11, 118]. Значущим для нашого дослідження є також і те, що автор виокремлює важливість усвідомлення у даному процесі. Він простежує, що «усвідомлене засвоєння знань, прийомів і методів, рефлексивна робота над ними виступають умовою їх ефективного використання у вирішенні творчих завдань. Рефлексія забезпечує узагальнення і екстраполяцію раніше засвоєних способів художньо-педагогічної діяльності у нові, нестандартні педагогічні ситуації» [12, 39].

У **висновках** доцільно зазначити, що будучи вкрай важливим підходом у мистецькій освіті, рефлексивно-усвідомлений підхід допомагає простежити комплекс дій особистості, в якому увага індивіда спрямована на самого себе, на свою свідомість, у тому числі на продукти власної діяльності. Він допомагає глибоко усвідомити та осмислити, власний минулий досвід, переосмислити буття. А це є важливим саме для майбутніх учителів музичного мистецтва, адже фахова діяльність пов'язана з пошуком інтерпретацій творів мистецтва, оскільки вивчення музичних дисциплін має акумулятивний характер,

відзначається накопичувальним ефектом мистецьких знань, які обов'язково слід аналізувати, диференціювати за ступенем якості, важливості та інтеріоризувати з власним світом, почуттями, емоціями.

Література:

1. Бех І.Д. (1998), Особистісно зорієнтоване виховання: навч.-метод. посібник. К.: ІЗМН. 204, [1] с.

2. Болгарський А.Г. (2014), Компетентнісний підхід до музично-виконавської підготовки майбутніх учителів музики. Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики ХХІ століття: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 16-17 жовтня 2014 р. МОН України, КУ імені Бориса Грінченка; за заг. ред. В.О. Огнев'юка. Київ. С. 572-580.

3. Варій М.Й. (2008), Психологія особистості : Навч. пос. К.: Центр учбової літератури. 592 с.

4. Дичківська І.М. (2004), Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. К.: Академвидав. 352 с. (Альма-матер).

5. Долинська Л.В., Максимчук Н.П. (2008), Психологія ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя: навчальний посібник для студентів ВНЗ. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2008. 124 с.

6. Дубасенюк О.А., Вознюк О.В. (2011), Концептуальні підходи до професійно-педагогічної підготовки сучасного педагога. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка. 114с.

7. Зайцева А.В. (2011), Структурна модель творчої самореалізації майбутніх учителів музики у процесі виконавської діяльності. Теорія та методика мистецької освіти. Наукова школа Г.М.Падалки. Колективна монографія, під наук. ред. А.В.Козир. Вид. друге, доповн. К.: НПУ імені М.П.Драгоманова. С. 357-366.

8. Зязюн І.А. (1997), Краса педагогічної дії: навч. посіб. для вчителів, аспірант., студ. К.: Українсько-фінський ін-т менеджменту і бізнесу. 302 с.

9. Зязюн І.А. (2005), Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти. Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. № 25. С. 13–16. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/853/1/05ziasno.pdf>

10. Козир А.В. (2008), Професійна майстерність учителів музики: теорія і практика формування в системі багаторівневої освіти: Монографія. К.: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова. 380 с.

11. Мистецька освіта в Україні: теорія і практика (2010), ред. О.П. Рудницька. Суми : СумДПУ ім. А.С. Макаренка. 255с.

12. Орлов В.Ф. Педагогічна майстерність вчителя музики: навч.-методич. посібник для студ. і виклад. пед. коледжів, вузів (1996), В.Ф. Орлов, Б.Д.Кіндратюк, М.В. Клепар. Івано-Франківськ, 1996. 102с.

13. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька. (2002), Навч. посібник. К., 270с.

14. Юцевич Ю.Є. Музика. Словник-довідник (2003). Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 352 с.

15. Kozyr, A., Havrilova, L., Ishutina, O., Khvashchevska, O. & Chuhai, S. (2020). Analysis and Interpretation of Yuri Chugunov's Suite of Moods for Saxophone and Piano. OPUS – ANPPOM's Eletronic Journal. Vol 26, 2020. No 1. DOI: <http://dx.doi.org/10.20504/opus2020a2605>. Scopus.

16. Kozyr A., Labunets V., Pankiv L., Liming W., Geyang Zh.: (2020), Methodological Aspects of Modernization of Professional Training of Future Music Teachers. Utopia y Praxis Latinoamericana. Revista Internacional de Filosofia y Teoria Social. Universidad del Zulia-Venezuela. Vol. 25. 2020. pp. 370-377.

17. Haken H. (2004), Synergetics. Introduction and Advances Topics. Berlin. Heidelberg: Springer-Verlag. P. 12-23.

18. Rowley J. (2007), The wisdom hierarchy: representations of the DIKW hierarchy, *Journal of information Science*, 33 (2), pp. 163-180.

References:

1. Beh I.D. (1998), *Person-oriented education: educational method. manual*. K.: I3MN. 204, [1] p.

2. Bulgarian A.G. (2014), *Competency approach to music performance training of future music teachers. Professional art education and artistic culture: challenges of the 21st century: materials of the International Scientific and Practical Conference, October 16-17, 2014, Ministry of Education and Culture of Ukraine, KU named after Borys Grinchenko; in general ed. V.O. Ognevnyuk Kyiv. P. 572-580.*

3. Vary M.Y. (2008), *Psychology of personality: Education. village K.: Center of educational literature. 592 p.*

4. Dychkivska I.M. (2004), *Innovative Pedagogical Technologies: A Study Guide*. K.: Akademydav. 352 p. (Alma mater).

5. Dolynska L.V., Maksymchuk N.P. (2008), *Psychology of Value Orientations of the Future Teacher: A Study Guide for University Students*. Kamianets-Podilskyi: FOP Sysyn O.V., 2008. 124 p.

Dubasenyuk O.A., Voznyuk O.V. (2011), *Conceptual approaches to the professional and pedagogical training of a modern teacher*. Zhytomyr: Publication of ZhDU named after I. Franko. 114 p.

7. Zaitseva A.V. (2011), *Structural model of creative self-realization of future music teachers in the process of performance. Theory and methodology of art education. H.M. Padalka Scientific School. Collective monograph, under science. ed. A.V. Kozyr. Kind. the second, additional K.: NPU named after M.P. Dragomanov. P. 357-366.*

8. Zyazyun I.A. (1997), *The beauty of pedagogical action: teaching. manual for teachers, graduate students, students*. K.: Ukrainian-Finnish Institute of Management and Business. 302 p.

9. Zyazyun I.A. (2005), Philosophy of Pedagogical Quality in the Continuing Education System. Visnyk Zhytomyr. state University named after I. Franko. No. 25. P. 13–16. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/853/1/05ziasno.pdf>

10. Kozyr A.V. (2008), Professional skill of music teachers: theory and practice of formation in the system of multilevel education: Monograph. K.: Publishing House of the NPU named after M.P. Drahomanova. 380 p.

11. Art education in Ukraine: theory and practice (2010), ed. O.P. Rudnytska Sumy: Sumy DPU named after A.S. Makarenko 255 p.

12. Orlov V.F. Pedagogical skill of a music teacher: teaching-methodology. study guide and presentation ped. colleges, universities (1996), V.F. Orlov, B.D. Kindratyuk, M.V. Klepar Ivano-Frankivsk, 1996. 102p.

13. Rudnytska O.P. Pedagogy: general and artistic. (2002), Education. manual. K., 270 p.

14. Yutsevich Yu.E. Music. Dictionary-reference (2003). Ternopil: Educational book - Bohdan. 352 p.

15. Kozyr, A., Havrilova, L., Ishutina, O., Khvashchevska, O. & Chuhai, S. (2020). Analysis and Interpretation of Yuri Chugunov's Suite of Moods for Saxophone and Piano. OPUS – ANPPOM's Eletronic Journal. Vol 26, 2020. No 1. DOI: <http://dx.doi.org/10.20504/opus2020a2605>. Scopus.

16. Kozyr A., Labunets V., Pankiv L., Liming W., Geyang Zh.: (2020), Methodological Aspects of Modernization of Professional Training of Future Music Teachers. Utopia y Praxis Latinoamericana. Revista Internacional de Filosofia y Teoria Social. Universidad del Zulia-Venezuela. Vol. 25. 2020. pp. 370-377.

17. Haken H. (2004), Synergetics. Introduction and Advances Topics. Berlin. Heidelberg: Springer-Verlag. P. 12-23.

18. Rowley J. (2007), The wisdom hierarchy: representations of the DIKW hierarchy, Journal of information Science, 33 (2), pp. 163-180.

Citation: Li Xu (2023). A REFLECTIVE AND AWARE APPROACH TO THE FORMATION OF AUDITORY ATTENTION OF STUDENTS OF UNIVERSITY FACULTIES OF ARTS . Frankfurt. TK Meganom LLC. Paradigm of knowledge. 4(58). doi: 10.26886/2520-7474.4(58)2023.4

Copyright Li Xu ©. 2023. This is an openaccess article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (CC BY). The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.